

УДК 354:327.8

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.3.5>

В. В. Дабіжа

кандидат наук з державного управління, начальник відділу аспірантури та докторантури, доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу (за сумісництвом) Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7000-4635>

ПОЛІТИЧНИЙ КОНСАЛТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОЇ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ПРИРОДА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Статтю присвячено дослідженню природи сучасного політичного консалтингу, як складової публічної дипломатії, та огляду проблематики відповідальності суб'єктів надання консалтингових послуг. Актуальність проблематики дослідження обумовлено настанням епохи публічної дипломатії, що відображається у віртуальному просторі та є відкритою для зворотного зв'язку

У процесі дослідження з'ясовано, що як у науковому середовищі, так і серед практиків, відсутній єдиний підхід до визначення дефініцій «консалтинг» та «консультування». Частина науковців акцентує увагу на принциповій різниці між ними, трактуючи консультування як процес навчання та допомоги порадами у загальному значенні, а безпосередньо консалтинг – як допомогу у вирішенні конкретних проблем замовника. Решта дослідників якщо й не ототожнюють ці поняття, то вважають одне з них підкатегорією іншого.

Проаналізовано та узагальнено численні тлумачення змісту консалтингу і політичного консалтингу, як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Запропоновано авторське визначення політичного консалтингу, як інтелектуальної діяльності, зосередженої на зборі, систематизації, обробці інформації, з метою формування й обґрунтування конкретних рекомендацій для суб'єктів політичної діяльності, спрямованих на вирішення суспільно-політичних, економічних, соціальних та інших проблем на місцевому, регіональному, державному та міжнародному рівнях.

Акцентовано увагу на потребі подальших досліджень проблематики відповідальності суб'єктів політичного консалтингу. Запропоновано звернути увагу на політичну деонтологію, яка може бути позиційована як наука, що вивчає моральні, фахові, психологічні, політичні, етичні й естетичні вимоги, які регламентують ставлення політичного консультанта до об'єкта праці (клієнта) та своїх колег і забезпечують режим найоптимальнішої поведінки.

Вкрай важливою лишається проблематика усунення потенційних загроз національній безпеці, з боку політичного консалтингу, що обумовлює потребу дослідження таких питань, як правове регулювання лобізму.

Ключові слова: інформація; політичні комунікації; публічна дипломатія; формування громадської думки; міжнародні відносини; консалтинг; політичний консалтинг; професійна етика; відповідальність; деонтологія.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Глобалізація, в сукупності з поширенням інформаційно-комп'ютерних технологій, формує передумови для нової епохи міжнародних відносин – епохи публічної дипломатії, що відображається у віртуальному просторі та є відкритою для зворотного зв'язку. Сучасному політичному діячеві, для формування сприятливого іміджу та забезпечення професійного успіху, вже не достатньо виглядати впевнено у рідкісні моменти фотографування

на публічних заходах і періодично давати кмітливий коментарі. Сучасний політик чи державний службовець мусить орієнтуватися в потужних інформаційних потоках Інтернету, бути доступним для комунікації в месенжерах, вміти вправно збирати «лайки» в свою підтримку та вчасно спрямовувати негативну реакцію громадськості на своїх політичних конкурентів.

Усе перелічене вимагає активного залучення політичних консультантів, здатних не лише підготувати свого клієнта до бурхливих штормів

інформаційного світу, але й надавати йому підтримку у режимі «non-stop». При цьому, саме на консультантів лягає не лише тягар відповідного забезпечення суб'єктів політичного процесу, але й часткова відповідальність за їх дії. Що й обумовлює актуальність дослідження природи політичного консалтингу та проблематики відповідальності у цій важливій галузі.

Стан опрацювання проблематики у вітчизняній науці. Загальні теоретичні засади розуміння природи політичного консалтингу знаходили відображення у працях представників різних галузей знань. Помітний внесок у розробку цієї проблематики зробили такі зарубіжні дослідники як: G. A. Almond, E. Viech, M. Kubr, S. Verba та ін.

У вітчизняній науці на дослідженнях природи консалтингу та деяких проблем його реалізації у політичній і державно-управлінській площині зосереджували свою увагу: В. М. Бебик, І. В. Гончарева, В. Г. Гончарова, Л. О. Дашутіна, А. Д. Кухарук, С. Ф. Орлов, О. О. Охріменко, В. В. Ровний, О. В. Сукманова, Т. С. Яровой та інші.

Водночас, інтенсифікація геополітичної взаємодії, у сукупності зі зростанням впливу громадськості на публічну владу в демократичних країнах, призводить до потреби дослідження природи політичного консалтингу та особливостей відповідальності у цій сфері.

Метою статті виступає дослідження природи сучасного політичного консалтингу, як складової публічної дипломатії, та огляд проблематики відповідальності суб'єктів надання консалтингових послуг.

Основний зміст дослідження. Сучасний розвиток публічної дипломатії обумовлено сукупністю факторів. До них можна віднести: поширення ліберальної демократії, тотальну цифровізацію суспільства (що обумовлює прискорення доступу до інформації, що надається керівництвом держави, як з боку громадянам, так і з боку зовнішніх суб'єктів), розвиток політичного консалтингу (що дозволяє оптимізувати діяльність політичних діячів і державних службовців, або щонайменше – публічне відображення цієї діяльності). Останній фактор варто розглянути більш детально.

У першу чергу зазначимо, що наразі, як у науковому середовищі, так і серед практиків, відсутній єдиний підхід до визначення дефініцій «консалтинг» та «консультування». Одні науковці акцентують увагу на принциповій різниці між ними, трактуючи консультування як процес

навчання та допомоги порадами у загальному значенні, а безпосередньо консалтинг – як допомогу у вирішенні конкретних проблем замовника. Натомість, інші – якщо й не ототожують ці поняття, то вважають одне з них підкатегорією іншого.

Укладачі шанованого Уебстерського словника тлумачать «consulting» – як надання професійних або експертних рекомендацій [1]. Зважаючи на лаконічність, наведене визначення є вкрай широким за змістом. Натомість, більш детально тлумачить консалтинг (англ. «consulting» – консультуючий) юридична енциклопедія України, зазначаючи, що він являє собою «діяльність, пов'язану з наданням консультаційних послуг виробникам, продавцям і покупцям щодо широкого кола економічних (у тому числі зовнішньоекономічних), правових, організаційних та інших питань (наприклад, з дослідження й прогнозування ринку збуту, аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства, оцінки економіко-технічних проєктів, оподаткування, управління виробництвом тощо)» [2]. Таке визначення видається більш прийнятним, оскільки не лише акцентує увагу на суб'єктно-об'єктній взаємодії, але й деталізує перелік консультаційних послуг (хоча останній і є доволі обмеженим). Водночас, воно не розкриває природу консультаційних послуг.

Фахівці Європейської Федерації асоціацій консультантів по економіці й управлінню (FEACO), пропонують сприймати консалтинг як «надання незалежних порад і допомоги з питань управління, включаючи визначення й оцінку проблем і/або можливостей, рекомендацію відповідних заходів і допомоги в їхній реалізації» [3]. І такий, здавалося б узагальнений підхід, є доволі оптимальним у контексті саме політичного консалтингу, орієнтованого не лише на загальну оптимізацію політичної діяльності споживача консалтингових послуг, а й на сприяння у вирішенні кризових ситуацій.

Значну увагу тлумаченню консалтингу присвячують як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. На переконання американської дослідниці консалтингу Елейн Бейч (E. Viech), у найширшому значенні консалтинг являє собою процес, через який індивіди або фірми допомагають клієнту досягти встановлених результатів. Допомога може мати форму інформації, рекомендацій або навіть безпосереднього виконання певної роботи [4]. Настільки узагальнений підхід

цілком очікувано отримує підтримку практиків, які зацікавлені у максимальному розширенні кола надаваних послуг. Так, на переконання представників компанії «Глобал Консалтинг», консалтинг являє собою експертну допомогу з різних питань, яка може бути надана у вигляді рекомендацій, консультацій, думок, звітів. Якщо ж вести мову про управлінський консалтинг, то це, зазвичай, аналіз ситуації і вироблення певного плану дій чи нововведень, які ведуть до підвищення ефективності діяльності [5]. Однак деякі суб'єкти консалтингу не зупиняються й на цьому. Берт Пауелс, керуючий директор компанії «Pauwels Consulting», переконаний, що хоча консалтинг часто розглядаються як «надання порад», його сутність є значно ширшою [3]. На його переконання, консалтинг також включає в себе допомогу іншим компаніям у підготовці, управлінні та реалізації проєктів. Він передбачає передачу знань та досвіду в розпорядження клієнта, але окрім того, може передбачати безпосередню допомогу у виконанні проєкту [6]. Такий підхід видається аж надто широким. Звісно, в ході аналізу тлумачень практичних фахівців у сфері консалтингу варто враховувати, що вони безпосередньо зацікавлені у максимальному розширенні сфери своєї діяльності, а тому схильні відносити до консалтингу супутні види діяльності (як то – управління проєктами). У даному випадку, авторка схильна погодитися з вітчизняною дослідницею О. В. Гулевець, яка пропонує відносити до консалтингу виключно розробку проєктів та участь у підготовці до їх реалізації, але аж ніяк не управління проєктами в цілому [7].

Окремої уваги заслуговує природа консалтингу загалом та політичного консалтингу зокрема. Деякі дослідники, ведучи мову про природу консалтингу, розглядають його, у першу чергу як вид послуг. І з такої точки зору, консалтинг являє собою професійну послугу, яку надають особи, які мають відповідну професійну підготовку й належний досвід та допомагають менеджерам виявляти й вирішувати управлінські та операційні проблеми різних інституцій нашого суспільства. Зазвичай така професійна послуга зосереджена на покращенні управлінських, операційних та економічних показників установ-клієнтів [8]. Вітчизняні дослідники О. О. Охріменко та А. Д. Кухарук, тлумачать консалтинг як «вид інтелектуальної діяльності, основне завдання якої полягає в аналізі, обґрунтуванні перспектив розвитку і використання

науково – технічних і організаційно – економічних інновацій з урахуванням наочної області і проблем клієнта. Консалтингова діяльність, на їх думку, полягає у консультуванні керівників, управлінців, профільних фахівців з широкого кола питань у сфері фінансової, комерційної, юридичної, технологічної, технічної, експертної діяльності» [9]. Схожої позиції дотримується і Л. О. Дашутіна, яка під консалтингом пропонує розуміти «діяльність з консультування керівників, управлінців з широкого кола питань у сфері фінансової, комерційної, юридичної, технологічної, технічної, експертної діяльності» [10]. Однак, у даному випадку також має місце лаконічність визначення, що досягається ціною максимального узагальнення.

Значно детальніший огляд підходів до тлумачення консалтингу наводить І. В. Гондарева. На думку дослідниці, у більшості випадків домінує один із двох підходів до консультування. У першому випадку, використовується широкий функціональний погляд на консультування: під процесом консультування розуміється будь-яка форма надання допомоги відносно змісту, процесу або структури завдання або серії завдань, при якій консультант сам не відповідає за виконання завдання, але допомагає тим, хто відповідальний за це, надаючи їм інформацію. Другий підхід розглядає консультування як особливу професійну службу й виділяє ряд характеристик, якими вона повинна володіти: управлінське консультування – це консультативна служба, що працює за контрактом і надає послуги організаціям за допомогою спеціально навчених і кваліфікованих осіб, які допомагають організації-замовникові виявити управлінські проблеми, проаналізувати їх, дають рекомендації з вирішення цих проблем і сприяють у разі необхідності виконанню рішень [11]. В цілому погоджуючись з таким розмежуванням, варто зазначити, що суб'єктом консалтингу може бути (і часто є) не лише служби чи компанії, а й окремі особи.

На думку дослідниці державного управління В. Г. Гончарової, консультування – це лише форма надання консалтингових послуг. Формування галузі економічного консалтингу нею пропонується розглядати як процес, що включає, з одного боку, становлення й виокремлення професійного консультування з питань управління бізнесом – управлінського консультування як окремої ділової послуги, з другого боку – як розвиток, а потім організаційне

виділення консультативного напрямку діяльності фірм, що надають аудиторські, бухгалтерські, юридичні та інші супутні послуги [12]. Більшість світових лідерів серед аудиторських фірм, взагалі схильні виокремлювати консалтинг у окремі бренди [13]. Водночас, на переконання В. Г. Гончарової, консультування стосовно суб'єкта господарювання може бути внутрішнім (внутрішньо фірмовим) і зовнішнім. Економічний консалтинг, як підприємницька діяльність у сфері надання послуг бізнесу, є формою саме зовнішнього консультування з управління бізнесом, податкових питань, юридичні консультації, аудит та аутсорсинг бізнес-процесів тощо [12]. Доречно зауважити, що дослідниця дещо виходить за межі безпосередньо консультування, пропонуючи розглядати в межах консалтингу надання інших послуг (аудит, аутсорсинг бізнес процесів тощо).

Натомість О. К. Трофімова тлумачить консалтинг як «вид інтелектуальної професійної діяльності, у процесі якої кваліфікований консультант надає об'єктивні й незалежні поради, що сприяють успішному управлінню клієнтською організацією» [14]. Варто зазначити, що саме ця дослідниця акцентує увагу на інтелектуальній природі консалтингу. В подальшому її думку розвиває В. В. Ровний, який пропонує сприймати консалтинг як «вид інтелектуальної діяльності, основне завдання якої полягає в зборі, систематизації та обробці інформації, розробці конкретних обґрунтувань і рекомендацій з перспектив розвитку й використання науково-технічних і організаційно-економічних рішень проблем господарської діяльності контрагента» [15, с. 65]. Такий підхід видається досить обґрунтованим, однак, дещо обмеженим сферою господарських відносин.

Узагальнення ж наведених підходів дає підстави тлумачити політичний консалтинг як інтелектуальну діяльність, зосереджену на зборі, систематизації, обробці інформації, з метою формування й обґрунтування конкретних рекомендацій для суб'єктів політичної діяльності, спрямованих на вирішення суспільно-політичних, економічних, соціальних та інших проблем на місцевому, регіональному, державному та міжнародному рівнях.

Політичний консалтинг, як діяльність, що передбачає роботу не лише із загальнодоступною інформацією, а й з інформацією щодо клієнта (у тому числі – службовою та особистою), вимагає високої культури поведінки, що знахо-

дить своє відображення у кодексах професійної етики асоціацій політичного консалтингу (таких як «Європейська асоціація політичних консультантів (ЕАРС)», «Американська асоціація політичних консультантів (ААРС)» [16; 17]). Однак, це не вирішує проблеми відповідальності консультантів у широкому значенні. Адже у даному контексті варто відокремлювати професійну відповідальність за дії, які формально суперечать тим чи іншим кодексам етики політичних консультантів та відповідальність за наслідки, здавалося б, якісної професійної діяльності. Звісно ж, у другому випадку проблема значною мірою переходить до філософсько-світоглядної площини, однак, все ж може розглядатися, бодай – у рамках деонтології. Адже саме цей аспект проблеми відповідальності у галузі політичного консалтингу лишається малодослідженим.

Відповідно до сучасних тлумачних словників, деонтологія (від грец. δέον (δέοντος) – потрібне, необхідне і λόγος – слово, думка) – є вченням про обов'язкове. Вважається, що вперше термін «деонтологія» використав англійський філософ Дж. Бентам (Jeremy Bentham) як синонім до слова «етика» у своїй праці «Деонтологія, або наука про мораль» («Deontology or The Science of morality», 1834) [18]. Проте, з часом термін «деонтологія» набув більш вузького та специфічного значення. І в сучасній філософії та праві деонтологія тлумачиться як своєрідна «етика обов'язку» [19]. І хоча деонтологія акцентує увагу переважно на спонукальні мотиви діяльності, наслідки діяльності також можуть виступати предметом дослідження.

Характерно, що незважаючи на поширення медичної, юридичної деонтології, і навіть «поліцейської деонтології» дослідники досі не виокремлюють «політичну», або ж «політологічну деонтологію». У кращому випадку мова ведеться про «політичну культуру» (якій вже присвячено чимало досліджень, починаючи від робіт американських дослідників, таких як Габріель Алмонд (Gabriel Abraham Almond) та Сідні Верба (Sidney Verba) [20], й продовжуючи такими вітчизняними дослідниками як В. М. Бебик, С. Ф. Орлов, М. А. Остапенко, С. М. Мельник [21; 22]). Однак, остання найчастіше стосується безпосередньо політичних діячів і державних службовців (а не політичних консультантів) і акцентує свою увагу переважно на дослідженні етичності інструментарію (методів, механізмів, принципів) управлінської діяльності, аніж її наслідків. Натомість політична деонтологія

могла б бути позиційована як наука, що вивчає моральні, фахові, психологічні, політичні, етичні й естетичні вимоги, які регламентують ставлення політичного консультанта до об'єкта праці (клієнта) та своїх колег і забезпечують режим найоптимальнішої поведінки.

Особливої гостроти відсутність інструментарію оцінювання діяльності та відповідальності політичних консультантів набуває в контексті міжнародних відносин, зокрема – публічної дипломатії. Поведінка посадової особи в даному випадку, включає в себе як елементи GR, так і елементи PR-технологій, оскільки з огляду на публічну складову діяльності, може бути орієнтованою на громадськість іншої країни, що можна розглядати як опосередкований лобізм інтересів.

Питання лобізму в публічній дипломатії, як і прихованого (або й відвертого) лобізму інтересів сторонніх осіб в політичному консалтингу, заслуговує окремої уваги. Варто лише зазначити, що вітчизняний дослідник лобізму та загроз у цій сфері Т. С. Яровой неодноразово акцентував увагу на небезпеці безконтрольного лобізму в політичному середовищі. У тому числі – наводячи приклади наслідків цього явища для суверенітету, економіки, безпеки нашої країни [23]. Однак в Україні досі відсутнє відповідне регуляторне законодавство, що залишає широкий простір для маніпулювання, у тому числі – у рамках політичного консалтингу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідження проблематики природи політичного консалтингу дає підстави вважати, що наразі, як у науковому середовищі, так і серед практиків, відсутній єдиний підхід до визначення дефініцій «консалтинг» та «консультування». Частина дослідників акцентує увагу на принциповій різниці між ними, трактуючи консультування як процес навчання та допомоги порадами у загальному значенні, а безпосередньо консалтинг – як допомогу у вирішенні конкретних проблем замовника. Інші ж науковці й практики, якщо й не ототожнюють поняття «консалтинг» та «консультування», то сприймають їх як категорію та підкатегорію відповідно.

За результатами аналізу та узагальнення ряду визначень зарубіжних та вітчизняних дослідників, запропоновано тлумачити політичний консалтинг як інтелектуальну діяльність, зосереджену на зборі, систематизації, обробці інформації, з метою формування й обґрунтування конкретних рекомендацій для суб'єктів політичної діяльності, спрямованих на вирішен-

ня суспільно-політичних, економічних, соціальних та інших проблем на місцевому, регіональному, державному та міжнародному рівнях.

Окремої уваги дослідників заслуговує проблематика формування механізму відповідальності суб'єктів політичного консалтингу. Серед іншого, доречно було б запровадити політичну деонтологію, яка може бути позиційована як наука, що вивчає моральні, фахові, психологічні, політичні, етичні й естетичні вимоги, які регламентують ставлення політичного консультанта до об'єкта праці (клієнта) та своїх колег і забезпечують режим найоптимальнішої поведінки.

Список використаної літератури:

1. Consulting. *Merriam-webster*. URL : <https://www.merriam-webster.com/dictionary/consulting>
2. Юридична енциклопедія: В 6 т. Київ, 2001. Т. 3. 792 с.
3. Сукманова Е. В. Хозяйственный договор на оказание консультационных услуг [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.04; *НАН України, Ин-т экон.-прав. исслед.* Донецк, 2005. 177 л.
4. Biech, E. (2009). *The business of consulting, the basics and beyond*. Pfeiffer. San-Francisco, CA 302 p.
5. Глобал Консалтинг. [Електронний ресурс] URL : <https://gc.ua/uk/konsalting-mistectvodavati-poradi/>
6. What is consulting? And what's in it for you? *Pauwels Consulting*. [Електронний ресурс] URL : <https://www.pauwelsconsulting.com/blog/consultancy-tips/what-is-consulting-and-whats-in-it-for-you/#consulting>
7. Гулевець О. В. Адміністративно-правове забезпечення суб'єктів сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. *ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»*. Київ, 2021. 222 с.
8. Kubr, M. (2002 [1976]). *Management Consulting: A Guide to the Profession*. Geneva: *International Labour Office*. URL : <https://imc-armenia.org/wp-content/uploads/2016/01/Management-Consulting.pdf>
9. Охріменко О. О., Кухарук А. Д. Міжнародний консалтинг: навч. посіб. / О. О. Охріменко, А. Д. Кухарук. Київ. *НТУУ «КПІ»*, 2016. 184 с., с. 8
10. Дашутіна Л. О. Сутність консалтингу та його місце у сфері послуг. [Електронний ресурс] URL : <http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/6730/1/%D0%94%D0%B0%D1%88%D1%83%D1%82%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%9B.%20%D0%9E.%20%D0%A1%D1%83%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1>

- %81%D0%B0%D0%BB%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D1%83.pdf
11. Гончарева І. В. Консалтингові послуги в сфері підприємництва. Харків. Вид. ХНЕУ, 2016. 136 с. (Укр. мов.); с. 7-8
 12. Гончарова В. Г. Консалтинг як когнітивна модель бізнес-аналітики для формування інтелектуально-інноваційного простору суб'єктів господарювання. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 105–109. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.7.105
 13. Геєц В. Характер переходних процесів к економіке знаній. *Проблеми економіки*. 2018. № 4. С. 4–14.
 14. Трофімова О. Огляд українського ринку менеджмент консалтингу [Електронний ресурс] Київ. 2006. 34 с. URL: <http://uamc.com.ua>
 15. Ровний В. В. Господарсько-правове регулювання сільськогосподарського дорадництва в Україні : дис... канд. юрид. наук : 12.00.04. *ПрАТ ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»*. Київ, 2018. 241 с.
 16. Ethics of the EAPC. EAPC – Code of Conduct. Was adopted the following Code of Conduct at the general assembly in 2017, URL : <https://www.eapc.eu/about-the-eapc/code-of-conduct/>
 17. Setting a Higher Standard. American association of political consultants. URL : <https://theaapc.org/code-of-ethics/>
 18. Бентам, Джеремі. Філософський енциклопедичний словник. В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ. *Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис*, 2002. 742 с.
 19. Деонтологія. *Енциклопедія Сучасної України*. [Електронний ресурс] URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=26029
 20. Almond G.A., Verba S. 1989. *The Civic Culture. Political Attitudes and Democrac in Five Nations. Newbury Park*.
 21. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. Київ, *МАУП*. 2000.
 22. Орлов С. Ф. Політична культура як основа формування парламентаризму. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»* : зб. наук. пр.: *Політологія. Соціологія. Право*. 2013. № 3 (19). Київ. С. 31-34.
 23. Яровой Т. С. Теоретико-методологічні засади функціонування лобізму в Україні в інтересах громадянина, суспільства, безпеки держави. Київ. *«Видавництво Людмила»*, 2019, 384 с.

Dabizha V. V. Political consulting as an instrument of modern public diplomacy: interpretation of nature and issues of responsibility

The article is devoted to the study of the nature of modern political consulting, as a component of public diplomacy, and a review of the issues of responsibility of entities providing consulting services. The relevance of the research issues is due to the advent of the era of public diplomacy, which is reflected in the virtual space and is open for feedback.

In the process of research, it was found that both in the scientific environment and among practitioners, there is no single approach to defining the definitions of "consulting" and "consulting process". Some scientists emphasize the fundamental difference between them, interpreting consulting process as a process of learning and helping with advice in a general sense, and directly consulting as help in solving specific customer problems. The rest of the researchers, if they do not equate these concepts, consider one of them a subcategory of the other.

Numerous interpretations of the content of consulting and political consulting by both domestic and foreign researchers are analyzed and summarized. The author's definition of political consulting is proposed as an intellectual activity focused on the collection, systematization, and processing of information, with the aim of forming and substantiating specific recommendations for subjects of political activity aimed at solving socio-political, economic, social and other problems at the local, regional level, state and international levels.

Attention is focused on the need for further research into the issues of responsibility of subjects of political consulting. It is proposed to pay attention to political deontology, which can be positioned as a science that studies moral, professional, psychological, political, ethical and aesthetic requirements, that regulate the attitude of a political consultant to the object of work (client) and his colleagues and ensure the most optimal behavior regime.

The issue of eliminating potential threats to national security from the side of political consulting remains extremely important, which necessitates research into such issues as legal regulation of lobbying.

Key words: *information; political communications; public diplomacy; formation of public opinion; international relations; consulting; political consulting; professional ethics; responsibility; deontology.*